

LUČIĆEV AUTOGRAF DJELA
 »DE REGNO DALMATIAE ET CROATIAE«
 U VATIKANSKOJ BIBLIOTECI I DRUGI
 NOVOOTKRIVENI LUČIĆEVI RUKOPISI

Radeći na obilježavanju 300-godišnjice izdanja djela »De Regno Dalmatiae et Croatiae, libri sex« Ivana Luciusa-Lučića i tražeći u Vatikanskoj biblioteci Lučićeve rukopise, kao i provjeravajući one već poznate, ustanovio sam da se u kodeksima pod signaturom Vat. Lat. 6958, 6959 i 6960 nalazi pohranjen rukopis Lučićeva djela De Regno, i to njegov autograf.¹ Pronalaženje Lučićeva autografa u Vatikanskoj biblioteci važno je i dragocjeno zbog toga što se u literaturi o Ivanu Lučiću i njegovu djelu razvila opsežna polemika oko autentičnosti pojedinih poglavlja štampanog teksta De Regno. Još u Lučićevo doba postojale su sumnje pa i tvrdnje da je njegovo djelo falsificirano u Veneciji, a u novije vrijeme B. Poparić je iznio pretpostavku da je Lučićev rukopis bio na svom putu iz Rima u Amsterdam zaustavljen u Veneciji i tamo izmijenjen u korist Venecije.² Na tu tvrdnju naveli su Poparića podaci iz Lučićeve korespondencije o odugovlačenju i neprilikama u vezi sa štampanjem De Regno, Lučićev nezavisan stav prema Veneciji i neugodnosti koje je Lučić imao u Trogiru od venecijanskih vlasti. Poparićeve postavke najviše je podvrgao kritici V. Brunelli.³ No kako do danas nije bio poznat Lučićev izvorni rukopis djela De Regno, u našoj naučnoj literaturi nije donijeto definitivno rješenje ovog važnog pitanja. Zanimljivo je da je F. Rački u jednoj bilješci svoje rasprave o I. Lučiću spomenuo jedan od gore navedenih kodeksa (Vat. Lat. 6959), i to donoseći tekst Imprimatura što ga je S. Gradić 1662. g. dao za

¹ 300-godišnjica »De Regno« obilježena je Naučnim skupom u Trogiru (24-25. X 1966) prigodnim izložbama u Trogiru i Zagrebu koje je priredio Historijski institut JAZU u Zagrebu. Tom prilikom bile su izložene foto-kopije Lučićeva autografa iz Vatikanske biblioteke kao i brojni originalni rukopisi o kojima je riječ u ovoj radnji. Up. M. Kurelac, Ivan Lucius-Lučić, život i djelo (povodom izložbe), Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU, God. XIV, Zagreb 1966, str. 1-9.

² B. Poparić, Pisma Ivana Lučića Trogiranina, Starine JAZU, vol. 31, Zagreb 1905, str. 278-297.

³ Appunti bibliografici, Rivista Dalmatica Anno IV, Zadar 1907, str. 142-157.

štampanje djela *De Regno*. Rački se međutim nije uopće osvrnuo na sadržaj toga rukopisa, što bi sigurno bio učinio da ga je poznavao. Treba pretpostaviti da je Rački crpao podatke iz druge ruke, kao i u slučaju sa zapisnikom iz kojeg je donio tekst o imenovanju Lučića predsjednikom Zbora sv. Jeronima.⁴

Kodeksi Vatikanske biblioteke u kojima se nalazi izvorni rukopis Lučićeva djela *De Regno* raspoređeni su na ovaj način:

Cod. Vat. Lat. 6958.: Fol. 1: Naslov »Rerum Dalmaticarum scriptores« i uz to popis izvora koji slijede u prilogu. Na dnu folija »Ex dono Jo. Lucii«; fol. 1 verso: Predgovor pod naslovom »Joannes Lucius Lectori«. (Ovaj tekst odštampan je u *De Regno* na posebnom foliju označenom »Post pag. 286«, a nalazi se samo u izdanju iz 1668. g.); fol. 2–254: Tekstovi izvora sa Lučićevim kritičkim bilješkama – »Notama«. (Redoslijed izvora nije isti kao u štampanom izdanju do čega je došlo vjerojatno prilikom uveza rukopisa): »Obsidionis Jadrensis Libri duo« (f. 2–52), »Praesbiteri Diocleati Regum Slavorum« (53–75), »Memoriale Pauli de Paulo« (76–102), »Joannis Lucii Notae ad Historiam Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum« (103–109), »Joannis Lucii Notae ad Commentarium Marci Maruli« (110–116), »J. Lucii Notae ad Hist. Thomae Archidiaconi« (117–124), »Notae ad Memoriam Archiepiscoporum Salonitanae Ecclesiae« (125), »Regum Dalmatiae et Croatiae Gesta a Marco Marulo« (126–133), »Index Capitum Historiae Thomae Archidiaconi« (134–134v.) »Index Capitum Historiae Michae Madii« (135–135v.), »Index Capitum Tabulae a Cutheis« (136–136v.), »Thomae Archidiaconi Spalatensis Istoria Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium« (136–229v.), »Memoriale bone memoriae Domini Thomae q. Archidiaconi Ecclesiae Spalat.« (228–229v.), »Incipit historia edita per Micham Madii de Barbazanis« (230–243v.), »Incipit Summa Historiarum Tabula a Cutheis...« (244–250), »Memoria Archiepiscoporum Salonitanae Ecclesiae« (251–254).

Cod. Vat. Lat. 6959.: Fol. 5 (ne numerirani): Naslovna stranica: »Joannis Lucii De Regnis Dalmatiae, et Croatiae Indagationum libri sex« na dnu: »ex dono eiusd.«; fol. 1: Imprimatur S. Gradića; fol. 2–3 v.: »Dispositio Tabularum Geographicarum«; fol. 4–8: Geografsko-historijske karte: Tab. I–IV (Tab. V i VI manjkaju); fol. 9–11: Genealoške table: Reges Ungarie, Comites Breberiensis de genere Subich, Comites Trinii, Comites Corbaviae, Reges Bosnae; fol. 12–286: Tekst I, II i III knjige *De Regno*. Započinje sa: »Index Capitum Libri Primi« završava sa: »... ut ex sequentibus patebit.«

Cod. Vat. Lat. 6960.: Fol. 1–181. verso: Tekst IV, V i VI knjige *De Regno*. Započinje sa »Liber Quartus – Quomodo Veneti singulas

⁴ F. Rački, Povjestnik Ivan Lučić Trogiraniin, Rad 49, Zagreb 1879, str. 80. bilj. 32 i str. 96. bilj. 47. – Kodeks Vat. Lat. 6958. citiran je u literaturi češće u vezi s izvorima, ali nije doveden u vezu sa Cod. 6959 i 6960.

civitates continentis consecuti sint...« završava: »...a Barbaris vocitatum.« Na prvoj nenumeriranoj strani stoji: »Ex dono J. Lucii«, na petoj samo naslov »Liber quartus«, a na šestoj i sedmoj naslovi poglavlja IV, V i VI knjige.

Gore navedeni Lučićevi kodeksi pisani su što njegovom rukom, što rukom njegovih prepisivača. Naslovi knjiga i poglavlja gotovo redovito pisani su Lučićevom rukom. Uz tekst ili unutar teksta često se nalaze Lučićeve naknadne bilješke ili se vidi promjena redoslijeda. Neki dijelovi teksta su precrtani i umetnuti su novi, a ima i naknadno ulijepljenih listova. Naslovi i lokaliteti u geografsko-historijskim kartama ispisani su Lučićevom rukom, a i same su karte vjerojatno njegov rad. Iz svega se može zaključiti da je to definitivna redakcija teksta *De Regno* i da ti rukopisi potiču iz prve ruke. Lučić je sigurno te rukopise bio predao na cenzuru u Vatikan, o čemu svjedoči *Imprimatur* napisan rukom S. Gradića na prvoj strani kodeksa Vat. Lat. 6959.

Pri uspoređivanju rukopisnog teksta s izdanim tekstom posebnu sam pažnju posvetio onim poglavljima čiju je autentičnost B. Poparić bio doveo u pitanje. Pored toga što ti tekstovi potpuno odgovaraju štampanim tekstovima na njima nema tragova bilo kakvih naknadnih ispravaka ili dodataka. Što se tiče čitavog teksta Lučićeva rukopisa, valja istaći da se on po sadržaju sasvim podudara s tekstom izdanja iz 1666-68, a također ima iste priloge kao izdanje iz 1668. g. Svaka dakle sumnja o tome da je štampani tekst izdan na temelju naknadno preinačenog i u korist Venecije falsificiranog rukopisa postaje time bespredmetna.

Ipak postoji jedna razlika između štampanog teksta i teksta rukopisa, koja se međutim ne odnosi na sadržaj samog djela, već na tekst naslovne stranice. U rukopisu Vat. Lat. 6959 nalazi se štampanim slovima napisana naslovna strana koja glasi: IOANNIS LVCII / DE REGNIS / DALMATIAE, ET CROATIAE / INDAGATIONUM / LIBRI SEX. Kao što se vidi, umjesto »De Regno Dalmatiae et Croatiae« ovdje je Lučić stavio »De Regnis«. Ovaj plural nikako nije pisanska greška. Tu stoji osim toga i »Indagationum«, čega nema u štampanom izdanju. Da je Lučić autor toga naslova i da je prvotno imao u planu da upravo tako nazove svoje djelo, vidi se iz njegovih pisama upućenih Valeriju Ponte u kojima Lučić na mnogo mjesta upotrebljava izraz »Indagationes« za naslov svoga djela.⁵ Osim toga unutar Lučićeve građe koja se čuva u Arhivu Splitskog kaptola, u kodeksu pod signaturom 536 nalazi se Lučićev koncept za »Notae ad Historiam Presbiteri Diocleatis«. Ovdje je na više mjesta isprva bilo napisano »ut in Indagationibus«, a Lučić je taj tekst precrtao i ispravio u »ut in opere De Regno Dalm. et Croat.«⁶ Pored toga treba upozoriti na to da se unutar iste građe pod signaturom 528, fol. 1, čuva jedan vrlo trošan list na kojem je Lučićevom rukom napisan tekst naslovne strane. Taj tekst glasi: De Regnis / Dalmatiae et Croatiae / Indagationum / Libri V i podudara se sa gore

⁵ Pismo Lučića V. Ponte, 30. XI 1655, *Starine* vol. 31, str. 310.

⁶ Arhiv Splitskog kaptola, Sign. 536, fol. 52, 52 v., 54, 56, 57 i dr.

citiranim tekstom naslovne stranice Vatikanskog rukopisa. Jedino ovdje ne piše »LIBRI SEX« već »LIBRI V«. Odmah iza te strane slijedi raspored pojedinih knjiga s naslovima poglavlja iz čega se vidi da je Lučić rasporedio svoje djelo u 5 knjiga. Poglavlja se po naslovu i broju razlikuju od štampanog izdanja. Iz toga izlazi da je Lučić prvotno imao nešto drugačiju koncepciju svoga djela i s obzirom na naslov i s obzirom na sadržaj pojedinih poglavlja. Da je izvršio izmjenu svog prvotnog nacрта pisao je Lučić Valeriju Ponteu. Iz te korespondencije vidi se također da je Lučić stalno dotjerivao svoje djelo.⁷ Kada je došlo do promjene teksta naslovne strane, teško je reći. Pri pisanju Imprimatura S. Gradić je 1662. g. naveo: »Opus Joannis Lucii Traguriensis de Regno Dalmatiae in sex libros divisum . . .«. Nije isključeno da se upravo tada, tj. 1661–62. g., kad se Lučićevo djelo nalazilo kod Gradića, odlučivalo i o njegovu konačnom naslovu. Na to navodi i tekst na fol. 12v. rukopisa Vat. Lat. 6959, gdje je precrtan tekst »... Indagationes. ut Regnorum . . .« i ispravljen u »... ut Regni Dalmatiae et Croatiae . . .«.

Opisani Lučićev Vatikanski rukopis De Regno dragocjen je dakle ne samo zato što se na temelju njega, budući da potječe iz prve ruke, može sa sigurnošću dokazati autentičnost štampanog teksta, već i zbog toga što se njime mogu uočiti i pratiti neke faze redakcije značajne za postanak definitivnog teksta *D e R e g n o*. – Pored ovog rukopisa Lučić je za potrebe štampanja sigurno dao načiniti još jedan čistopis svoga djela, koji je poslao u Amsterdam izdavaču J. Blaevu. Takav postupak primjenjivao je Lučić pri izdavanju svojih djela, a također i onda kad je priređivao za štampu djelo F. Divnića »Historia della guerra in Dalmatia«. Tom prilikom u pismu D. Divniću od 1. II 1676, preporučao je spomenuti postupak, naglašujući da je to potrebno kako bi se izbjegle štamparske greške.⁸ Prvotni tekst s Lučićevim dopunama i čistopis Divnićeva djela ostali su nam sačuvani zahvaljujući tome što Divnićevo djelo nije našlo izdavača.⁹

U Vatikanskoj biblioteci pored gore opisanih kodeksa nalaze se još dva na kojima također stoji »Ex dono J. Lucii«. To je Cod. Vat. Lat. 6961. u kojem se nalazi prijepis teksta Trogirskog fragmenta Petronija iz 1668. g. i Cod. Vat. Lat. 6970, u kojem se nalazi rukopis Turocijeve Ugarske kronike s Lučićevim predgovorom i bilješkama. Brojni Lučićevom rukom pisani tekstovi nalaze se također unutar rukopisne građe S. Gradića – (Miscellanea S. Gradii, Cod. Vat. Lat. 6900–6932). Posebno treba upozoriti na kodekse Vat. Lat. 6906, 6917, 6918, 6919. i 6923. u kojima ima mnogo važnih Lučićevih rukopisa u vezi s radom

⁷ Pismo Lučića V. Ponteu, 14. IV 1660, Starine 31, str. 316–318.

⁸ Izvorna pisma Ivana Lucia, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. IV, Zagreb 1857, str. 132; Original: Arhiv JAZU Sign. IV c 43, fol. 16.

⁹ Prvotni tekst – Divnićev autograf s Lučićevim umecima čuva se u Naučnoj biblioteci u Zadru Ms 837, a čistopis s Lučićevim bilješkama in margine u Muzeju grada Splita.

na De Regno, istraživanjem porijekla obitelji Zrinjski, u vezi s radom na izdanju Petronija Arbitra, dubrovačkim analima, Palladiju Fuscu, na tekstu »In tabulam Illyrici hodiernie« i drugom.

U Nacionalnoj-sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu pod sign. R 6608 čuva se Lučićev rukopis u kojem se nalazi građa za njegovo djelo »Vita B. Ioannis Conf. Ep. Traguriensis«. Pored oficija, prigodnih pjesama i himana tu se nalaze i prijepisi mnogih važnih isprava. Rukopis je važan jer se njegova građa odnosi na najranije razdoblje Lučićeva naučnog interesa i djelatnosti. Nekada je bio u vlasništvu P. Kaera, koji ga je i opisao, ali nepotpuno i s prilično grešaka.¹⁰ U istoj biblioteci pod sign. R 5724 čuva se i jedan Lučićev prijepis Trogirskog statuta. U Arhivu SR Hrvatske u Zagrebu čuva se unutar Farlatijevih rukopisa (Sign. Misc. Kut. 80) također nekoliko Lučićevih rukopisnih sastavaka i bilježaka uglavnom u vezi sa crkvenom povijesti. – U Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu u poznatom zborniku »Vrtal« Petra Lučića (IV a 31) nalazi se nekoliko odlomaka na hrvatskom jeziku koje je prepisao historičar Ivan Lučić. To je početak legende »Xivot Svetoga Ivana Biscupa Troghirsoga«, dvije strane pjesme s početnim riječima »zato sinco nemoy« te sadržaj zbornika Vrtal str. III–V. Pored već poznatih Lučićevih »Nota« (I c 56) i njegovih dokumenata i pisama iz Divnačeve ostavštine (IV c 43) u Arhivu JAZU pod sign. II d 37 čuva se i ovrhovljena kopija zapisa sjednica Zbora sv. Jeronima iz 1662. i 1663. na kojima je Lučić bio izabran za zamjenika S. Gradića i za predsjednika toga Zbora.

U Naučnoj biblioteci u Zadru čuva se također nekoliko važnih do sada nepoznatih ili malo poznatih Lučićevih rukopisa. Jedan od najznačajnijih je Ms. 617 nazvan »Codex Lucianus«. Autori su toga kodeksa Petar Lučić i historičar Ivan Lučić. Ovaj kodeks koji se smatra blizancem »Vrtla« sadržava latinske pjesme hrvatskih pjesnika 16. st., među kojima i pjesme samog Petra Lučića, a u nastavku razne prijepise i bilješke autobiografskog i povijesnog karaktera Ivana Lučića. Ovaj rukopis dugo je bio zaguhljen, a neko vrijeme bio je odnesen izvan domovine.¹¹ U istoj biblioteci pod sign. Ms. 837 čuva se već spomenuti autograf F. Divnića »Historia della guerra in Dalmatia« s Lučićevim značajnim dopunama i ispravcima. Lučićeve dopune i ispravci nalaze se na posebnim naknadno ulijepljenim listovima uz njegove vlastite primjerke štampanih djela: »Inscriptiones Dalmaticae – Addenda vel corrigenda in De Regno« (Ms. 766), »Vita B. Ioannis Conf. Ep. Trag.« (Ms. 767). Ondje

¹⁰ P. Kaer, O pravom auktoru Vita S. Joannis ep. et patroni civitatis Tragurii „versibus latinis conscripta“ i o jednom nepoznatom rukopisu Ivana Lučića, Zagreb 1905.

¹¹ Kodeks je bio u posjedu G. Ferrari-Cupillija, koji je iz njega objavio podatke o Lučićevu doktoratu u Padovi. V. Laurea di Giovanni Lucio, Rivista Dalmata, Anno I, Zadar 1859, Nr. 5, str. 49–50; G. Praga opisao ga je djelomično u »Poesie latine di Marco Marulo da Spalato«, Archivio storico per la Dalmazia, Rim 1936, vol. 21, str. 212–221.

se čuvaju i Lučićevi prijepisi Zavorovića (Ms. 616) i Dandola (Ms. 618). Prijepis Dandola potječe iz rukopisa Biblioteke kraljice Kristine Švedske.

U Sibeniku u Biblioteci samostana sv. Frane nalazi se Lučićev vlastiti primjerak *De Regno* s naknadnim dopunama i ispravcima. Ondje se u kopijalnoj knjizi »Libro A Traù«, porijeklom iz samostana sv. Lazara u Trogiru, nalazi ovjerovljeni prijepis Lučićeva testamenta iz 1654. g., a također i drugi dokumenti važni za obitelj Lučić kao npr. testament Dese Luce iz 1234. g.

U Trogiru u Arhivu Trogirskoga kaptola čuva se rukopis »Operarie« (Ms. 48) u kojem se nalaze podaci o Lučiću kao operariju Trogirске crkve.

U Splitu u biblioteci Muzeja za nacionalnu arheologiju JAZU, u sklopu fonda biv. društva »Bihac«, nalazi se poznata Lučićeva korespondencija sa Valerijem Ponteom, za koju se držalo da je prenesena u Arhiv Jugoslavenske akademije u Zagrebu.¹² Od 146 pisama Poparić je objavio 104, od kojih mnoga nije donio u cijelosti. Zbog toga ova korespondencija zaslužuje posebnu pažnju, jer se u njoj još uvijek nalazi dosta nauči nepoznatih pisama u kojima ima vrijednih podataka o Lučićevoj djelatnosti, stavovima i životu.

Glavna rukopisna građa, koju je Lučić sakupio za svoja djela, kao i njegovi koncepti raznih sastavaka, prijevodi i dio korespondencije čuva se u Arhivu Splitskog kaptola, sign. 528–542, a došla je ovamo s ostavštinom Franje Georgicea iz Arhiva Zbora sv. Jeronima u Rimu. Iako su još u prošlom stoljeću na tu obilnu i dragocjenu građu upozorili Ferrari-Cupilli i Tkalčić,¹³ i premda je bila upotrebljavana za pojedina naučna istraživanja, neki neobično važni Lučićevi tekstovi, koji se ovdje nalaze, ostali su do danas nepoznati. To su prije svega: Predgovor i uvod u *De Regno Dalmatiae et Croatiae* i komentar uz kartu »*Illyricum hodiernum*« pod naslovom: »*In Tabulam Illyrici hodierni – Illyricum sive Sclavoniae*«.

Dosad nepoznati i neobjavljeni tekstovi Lučićeva predgovora i uvoda u *De Regno* od izvanredne su važnosti za poznavanje Lučićevih stavova i razumijevanje njegova djela. U predgovoru koji nosi naslov »*Lectori Dalmatae veritatem amanti*« Lučić izlaže metodu i principe, koje je primijenio pri pisanju *De Regno*, i to je sigurno jedan od prvih metodoloških komentara naše moderne historiografije. Zatim govori o upotrebi izvora, pri čemu ističe prvenstveno izvore dokumentarnog karaktera te govori o rasporedu gradiva. U uvodu, koji nosi naslov »*Operis introductio*«, Lučić se osvrće na dotadašnje rezultate historiografije kod

¹² Poparić o. c. Starine 31, str. 277; Brunelli, *ibid.* str. 142.

¹³ G. Ferrari-Cupilli, *Bibliofilia Dalmata, Rivista Dalmata, Anno I, Zadar 1859, Nr. 25; I. Tkalčić, Izvještaj o arhivarskih istraživanjih u Dalmaciji, Rad 35, Zagreb 1876, str. 173–174. Tkalčić je donio ovdje popis sadržaja pojedinih svezaka Lučićeve građe. Ne spominjući podatke Ferrari-Cupillija kao ni opis Tkalčića, M. Barada je u raspravi »Skup splitskih povjesnih izvora« *Nastavni vjesnik, knj. 49, str. 85, bilj. 24*, upozorio da je u Arhivu Splitskog kaptola 1940. g. »našao« ovu građu.*

nas, posebno u Dalmaciji, kao i na aktuelnu političku situaciju iz čega se mogu razabrati motivi koji su ga vodili pri pisanju, kao i razlozi za objavljivanje djela *De Regno*. To su »ljubav prema domovini i ljubav prema istini« i želja da se što potpunije osvijetli prošlost naroda i zemalja gdje bjesni rat protiv Turaka i gdje vojni uspjesi Hrvata, kako kaže Lučić, uz pomoć organiziranog antiturskog saveza, mogu uroditi zbacivanjem turskog jarma kod ostalih Slavena i istjerivanjem Turaka iz Evrope. — U ovom rukopisu uz predgovor i uvod nalazi se i prvotni raspored Lučićeva djela u *pet knjiga* kao i naslovna strana »*De Regnis . . .*«, o kojoj je već bilo govora.

U komentaru šeste historijsko-geografske karte Lučićeva *De Regno* pod naslovom »*In tabulam Illyrici hodierni — Illyricum sive Sclavonia*«, u najkraćim se crtama opisuje prošlost i političko stanje Hrvatske, Dalmacije, Slavonije i Bosne. Uz komentar je priložena i šema iz koje je vidljivo koji se teritoriji ovih zemalja nalaze pod vlašću kršćanskih država (Venecije, Ugarske, Dubrovnika), a koji pod turskom vlašću. Komentar je zapravo sažet prikaz onoga što je Lučić opširnije izložio u *De Regno*, napose u šestoj knjizi. Taj, kako ga Lučić u svojim pismima V. Pontenu zove »*Summario*«, kolao je u rukopisu među Lučićevim prijateljima, a Lučić ga je izradio i za Atlas J. Blaeua kao prilog odgovarajućoj karti.¹⁴ Osim latinskog teksta Lučić je izradio i talijanski prijevod, koji se također čuva u istoj građi (fol. 86–87). Ako se ima na umu da karta »*Illyricum hodiernum*« u izdanju *De Regno* iz 1668. g. nosi posveću banu Petru Zrinjskom, i ako se umu u obzir Lučićeve koncepcije izložene u gore spomenutom predgovoru i uvodu, onda ne treba posebno isticati koliko ti tekstovi pridonose stvaranju novih i još cjelovitijih sudova o Ivanu Lučiću i njegovu *De Regno Dalmatiae et Croatiae*.

U prilogu ove radnje objavljuju se prvi put iz Lučićeve rukopisne građe, koja se čuva u Arhivu Splitskog kaptola pod sign. 528, list. 1a–7 i 88, 90; 91–94, ovi tekstovi:

I. Predgovor i uvod u *De Regno Dalmatiae et Croatiae*, s rasporedom knjiga i naslovnom stranom.

II. Komentar uz kartu »*Illyricum hodiernum*«: »*In tabulam Illyrici hodierni — Illyricum sive Sclavonia*.«

Prilog I

Predgovor i uvod u De Regno Dalmatiae et Croatiae

LECTORI DALMATIAE VERITATEM AMANTI

Imperfectum opus texere non ignoro, at amor patriae, veritatisque detegendae desiderium ad scribendum me impulsit, eo animo, ut sparsa colligendo equivocationes tollerem, obscuritates dilucidarem, errores-

¹⁴ Pisma Lučića V. Pontenu 12. II 1667. i 3. I 1672, *Starine* 32, str. 31. i 53–55.

que patefacere; sed cum in his detegendis, vel reffellendis multa contra, vel praeter Scriptorum comuniter receptas opiniones, invenies, nè me condemnes, rogo, antequam eadem cum Auctoribus ipsis conferas, ut veritate percepta rectius iudices.

Coniecturis ut plurimum conatus sum veritatem assequi, certiora enim, vel meliora ex Auctorum carentia sterilitas ingenii mei promere non posuit.

Si in coniecturis nimis vagatum, vel non probabilibus usum reperies id ex obscuritate aliqua vindicandi, tibi que satisfaciendi desiderium extorsit, si benevolus es vitio non vertes. Coniecturas autem ut tales recipe; si in melius mutaveris gratias habebō.

Quod pro certo asserui, id ex scripturis antiquis maximo labore, amicorumque favore inventis scripsi: harum enim apud me maior auctoritas, quam quorumlibet historicorum.

Si taediosa videbitur auctoritatum, et scripturarum antiquarum lectio, ad corroborationem dicendorum hic posita, multo maius ex ruditate dictionis taedium accipies, nam auctoritates et scripturas diverso caractere impressas facile praeterire poteris, meam autem imperfectionem, nisi legere praetermittas, non evitabis: si eleganti stylo delectaris a lectione abstine, ne offendaris: non enim sermonis saeporem sectantibus, sed veritatem amantibus Dalmatiaeque obscura scire desiderantibus scribo.

Si vitio vertas multa, quae sileri poterant propalasse distinguendoque patrios defectus clariores reddidisse, scias, ea studio veritatis promendae (etiam si animadversa) scribere voluisse; cum nudam veritatem, nullo artificii velamine opertam, vel dissimulationis nevo maculatam, obscuritatisque umbra offuscatam referre sit animus. At si Patriae amans es, scripturas antiquas, et ipso perquire, si plures inveneris, quam mihi videre concessum fuit, plura et certiora pro decore Patriae tradere poteris.

Liberum enim tibi campum reliqui, imperfectum nempe opus meum perficere, integramque laudem mereri. Vale.

OPERIS INTRODUCTIO

Dalmatia proprium scriptorem, qui vulgatus sit hucusque nullum habuit, antiquiora eius ante Romanorum adventum a Romanis historicis Regum Illyriorum acta recensentibus vix tanguntur: quae Republica, et Imperio Romano vigente in ea gesta sunt, ab eisdem haberi possunt; quae autem post Romani Imperii declinationem in Dalmatia evenere, apud plures Auctores sparsa, et mutila reperiuntur, sed adeo equivocationibus et erroribus involuta, ut inde aliquid certi, vel distincti vix percipi possit.

At cum hac Nostra aetate in Dalmatia bellum Turcicum emergerit, in quo praeter hominum expectationem multae res egregiae gestae sunt;

quae si exacte perpendantur tam exiles non sunt, ut ex eis via percipi non possit, qua tremendum adhuc Christiano Nomini Ottomanicum Imperium frangi posset; si Croatorum conatibus D. O. M. misericorditer favente Christianorum unitae vires accederent, Slavique caeteri Turcarum ingum excutere inhiantes, caepta Croatorum continuarent Mahometica Superstitio ex Europa pelli posset.

Haec autem facinora Dalmatica viros praeclaros ad scribendum iam excitant; sed quotus quisque ipsorum praesentia scribendo, antiquiora tanget, errores, vel equivocationes aliorum sequendo, rem Dalmaticam obscuriorem reddet; ideo non inutile credidi, si notas, quas veritatem indagando iuvandae memoriae causa conscripseram, qualescumquae sint publici iuris, facerem, ut obscuris dilucidatis, caeteris modum errores vitandi pro virili ostenderem.

Omissis ergo quae vel ante Romanorum adventum, vel Republica, et Imperio Romano florente in Dalmatia gesta sunt (cum in his transcribendis tempus terrere, et lectorem taedio afficere nolui), ad ea quae declinante Imperio Romano evenere, et quomodo, et quando Dalmatiae Nomen mutatum fuit, eisque pars in Regnum Croatorum transiit, explicanda animum adieci, et usque ad ea tempora perveni quae ab Historicis dilucidata, ab eisdem quisque percipere potest.

Sed cum continuam gestorum seriem adipisci non potuerim, non Historiam, sed eius Tituli, quo etiam num gaudet Dalmatia indagationem inscribere volui, ut inde Regnorum Dalmatiae, et Croatiae status, qui olim fuerit, cum hodierno collatus clariorem efficiat lectionem Historicorum, qui de Dalmatia aliquid scripsere, scripturi ne sunt.

Auctores qui vulgati sunt suo loco citantur, et ex non vulgatis Thomas Archidiaconus Spalatensis, qui circa annum 1260. vixit, et *Chronicon Salonitanorum atque Spalatinorum Pontificum componens*, multa de Dalmatia scripsit, prout etiam *Historiola Regum Dalmatiae gesta* continens a Marco Marulo Patritio Spalatensi viro celeberrimo ex Idiomate Slavo, latina reddita anno 1510.

Superiori saeculo Dominicus Zavoreus Patritius Sicensis rerum Dalmaticarum seriem magno labore ab antiquissimis exorsus ad 1400 perduxit, laudabili conatu, nisi quod scriptorum examen omisit ab huius, et caeterorum recentiorum citatione temperavi, quam ex veterum aut erroneis, aut ambiguis scriptis ipsorum lapsus promanarint, ne rixandi prurigine hunc laborem suscepisse videar.

Nominantur etiam ex non vulgatis a Mauro Orbino Michael Salonitanus, et Baldassar Spalatensis, et a Zavoreo Matheus Izarus, quos mihi hactenus videre non licuit, quae animadvertere volui, ne aliquid dissimulasse, videar.

Naslovna stranica (Sign. 528. fol. 1):

IOANNIS LYCII / DE REGNIS / DALMATIAE,
ET CROATIAE / INDAGATIONUM LIBRI V

Raspored knjiga i poglavlja (fol. 1a-4):

Libri Primi Capita

Dalmatiae descriptio Cap. p.-mo. – De Adriatico Mari Cap. 2 – Dalmatia a variis Barbaris possessa et vastata Cap. 3 – Dalmatia a Slavis populata Cap. 4 – Dalmatia a Slavis occupata Cap. 5 – De Croatis Cap. 6 – Dalmaticarum Civitatum reedificatio Cap. 7 – Croatorum Baptismum Cap. 8 – Graeci amittunt Italiam Cap. 9 – Italiae Regnum, cum Croatia sub Francis Cap. 10 – Dalmatiae, Croatiae et Serviae distinctio Cap. 11 – Croatiae in Zupanas distributio Cap. 12 – Dalmatia specialis Cap. 13 – De Narentanis, et Ragusio Cap. 14 – Dalmatiae distinctio Cap. 15 – Duces Dalmatiae Cap. 16 – Duces Croatorum Cap. 17 – Adriatici successus Cap. 18 – De Dalmatarum tributo Cap. 19 – De Narentanis, et eorum baptismo Cap. 20 – Quo Anno Constantinus Porphyrogenetus scripsit Cap. 21 – De Regibus Croatorum Cap. 22 – Dalmatarum Venetis deditio Cap. 23 – Narentani a Venetis deleti, et de tributo equivocatio Cap. 24 – De Laudibus Cap. 25 – De Regibus Croatorum reliquis Cap. 26 – Regni Croatiae termini Cap. 27 – Dalmatiae confinia Cap. 28 – De moribus Croatorum Cap. 29 – De moribus Dalmatarum Cap. 30.

Libri Secundi Capita

Croatiam Hungari acquirunt Cap. 1 – De Historia per Marcum Marulium traducta Cap. 2 – Dalmatiam Veneti acquirunt Cap. 3 – Hungari occupant reliqua Croatiae Cap. 4 – Colomanus Dalmatiam occupat Cap. 5 – Dalmatae an ad Hungaros, vel Venetos fuerint propensi Cap. 6 – Dalmatiae, et Adriatici status sub Hungaris Cap. 7 – Dalmatiam Veneti recuperant, et Croatiae partem acquirunt Cap. 8 – Dalmatiae, et Croatiae partes ad Hungaros redeunt Cap. 9 – Quoties Veneti ceperint Chium Cap. 10 – Veneti Adriaticam oram recuperant Cap. 11 – Bellum inter Graecos et Hungaros Cap. 12 – Hungarorum, et Venetorum acta in Dalmatia suplentur Cap. 13 – Emanuelis acta in Adriatico Cap. 14 – Venetorum cum Emanuele bellum, eiusque causae Cap. 15 – Dalmatiae, et Croatiae partes sub Emanuele Cap. 16.

Libri Tertii Capita

Dalmatia ad Hungaros Cap. 1 – Chulmiae Ducatus Cap. 2 – Jadrensis destructio Cap. 3 – Jadrensis reedificationis causa Cap. 4 – Dalmatiae et Croatiae maritimi status mutatio Cap. 5 – Bellae Regis acta in Dalmatia Cap. 6 – De bello inter Tragurienses et Spalatenses Cap. 7 – De Piratica Almissanorum Cap. 8 – Regnum Stephani et Ladislavi successio

Cap. 9 – Dalmatarum mutuae contentiones et Almissanorum Piratica
Cap. 10 – De Comitibus Br̄biriensibus Cap. 11 – Regnum Andraeae, et
Caroli successio Cap. 12 – Br̄biriensium status Cap. 13 – Venetorum
status, Jadræ defectio et recuperatio Cap. 14 – De Mladini Br̄biriensis
Tyranide Cap. 15 – Maritimæ Civitates se dant Venetis Cap. 16 – Adri-
atici quies et Croatorum turbæ Cap. 17 – Venetorum status Cap. 18 –
Dalmatiæ status Cap. 19 – Hungariæ status sub Ludovico Cap. 20 –
Status Croatiæ Cap. 21 – Regis Ludovici conatus Cap. 22 – Jadræ
deffectio Cap. 23 – Venetorum suspiciones de Ludovico Cap. 24 – Ja-
drensiū status Cap. 25 – Suspiciones Venetorum de Jadrensiū Cap.
26 – Jadræ obsidio, et deditio Cap. 27 – Ex Jadrensi obsidione obser-
vanda Cap. 28 – Bellum inter Regem Ludovicum et Venetos Cap. 29 –
Veneti Dalmatiam amātunt, et pacem faciunt Cap. 30 – Quam Veneti
Dalmaticas Insulas Hungaris cesserunt Cap. 31.

Libri Quarti Capita

Dalmatiæ dilatatio Cap. 1 – Adriatici navigatio Cap. 2 – Gesta in
Dalmatia vivente Lodovico Rege Cap. 3 – Reginarum captivitas Cap. 4
– De Regno Rasciæ, et Bosnæ Cap. 5 – Revolutiones Hungariæ et
Dalmaticæ Cap. 6 – Dalmatiam Veneti acquirunt Cap. 7.

Libri Quinti Capita

Regnorum Dalmatiæ et Croatiæ fines Cap. P.mo. – De moribus
Croatorum Cap. 2 – De Moribus et libertatibus Dalmatarum Cap. 3 –
De Slavonia sive Schiavonia et Schiavis Cap. 4 – De Vlachis Cap. 5.

Prilog II

IN TABULAM ILLYRICI HODIERNI

Illyricum, sive Sclavonia

Illyricum ab antiquissimis temporibus inter Pannonas, et mare situm,
a Romanis subactum adeo dilatatum fuit, ut ipsas Pannonias cum cae-
teris regionibus citra, et penes Istri sine Danubii fluentibus
comprehenderit: quorum declinante Imperio a variis Barbaris occupa-
tum, in eorum nomina distractum est: adhuc tamen ea pars, quæ inter
Drauum flumen, et Adriaticum mare interiacet Illyrici nomen servat;
cuius maiorem partem Croati occuparunt, reliquum vero Serbi nel Se-
rvii; sed cum utraque hæc gentes Slavici generis sint, regiones ab
eisdem habitatæ uno nomine Slavonia, vel Sclavonia nuncupari solent.

In hac tabula Illyrici hodierni continentur ea Serviciæ pars, quæ a
flumine Drino occidentem versus protensa Bosna dicitur: reliquum est
Croatiæ, sive Regnum Croatorum, quod a septentrione Drauo et Danubio
fluminibus, ab Oriente flumine Saavo, et Bosna, a meridie Istria, Dalmatia,

et Adriatico mari, ab occidente Windisch March, et Stiria terminabatur. Huic a principio Duces siue Bani praefuere, Caroloque Magno, et posteris eius paruere: sed Croati se deinde in libertatem uindicantes Reges proprios habuere: quibus extinctis in Ungarorum potestatem deuenere, et Croatia in tres regiones dispertita, ea pars, quae inter flumina Draua et Sava interiacet Slaunoniae nomen sortita est; quae uero inter Sauum, et montes Behium, et Albium Croatiae nomen retinet: reliquum autem usque ad mare Dalmatiae additum fuit.

Dalmatia enim a ciuitate Dalmio, siue Delminio nomen traxit, quae cum Regnante Gentio Illyriorum Rege se in libertatem uindicasset, uicinosque populos subegisset, ditioni suae nomen dedit, quae Titio (nunc Kerka) et Narone fluminibus terminabatur: cum Romanis deinde bella gerens fines adeo dilatauit, ut eam partem Illyrici, quae inter Drilonem et Naronem liburnia sita est, et a Romanis Illyricum proprium dicta fuit, simul cum Liburnia, et Japidia Istriam usque complexa sit, proximoque mari nomen dederit.

Slauis deinde continentem occupantibus, ciuitatesque destruentibus, Dalmatiae ad insulas confugientes, Jadra et Tragurio restauratis, Spalato a Salonitanis occupato (populato), et Ragusio ab Epidauritanis aedificato, nomen Dalmaticum seruauerunt, Imperioque Orientali paruerrunt, donec a Michaele Balbo Amorensi derelicti, propriis legibus, integrae libertate frui caeperunt, et ut Saracenis et Slauis resistere possent, cum Venetis societatem contraxerunt. A Regibus deinde Croatiae (quibus tributa penderunt) mox Hungariae agris eorum dilatatis, aliisque atque aliis ciuitatibus Slauici nominis ipsis accedentibus, quidquid ab Istria usque ad flumen Bolianam (antiquis Barbanam) intra mare, et montes iacet Dalmatiae accessit, Dalmatiaque uocatur: reliquum autem usque ad Drilonis fluenta Albanis, siue Arbanensibus cessit.

Bosna a fluuio cognomine, qui per eam regionem labitur dicta est, suo Praefecto Bano dicto a principio paruit; circumiacentibus deinde regionibus, scilicet Ramia, Usora, Sale, et Chulmia (nunc Herzegouina) adiunctis Reges habuit Vngarico Regno obnoxios.

Bosnense Regnum Turcae simul cum maiori parte Croatiae et Dalmatiae occuparunt, et in septem Praefecturas, Sanzacatus dictas, diuiserunt scilicet: Bosnam, Poxegam, Cernik, Bihak, Likam cum Krbaui, Chlissam et Herzegouinam, quarum fines in tabula distincti sunt.

Bosnensis caeteris praeeque Bassae titulo insignis, qui Proregi Vngariae Veziro dicto, Budaeque residentem paret. Is olim morabatur in Bagna Luka antiqua Banorum sede, quod et ipsum nomen exprimit: nunc autem apud Sarayeuum (Italice Seraglio) ad flumen Migliazka situm, ut in loco caeteris frequentiori, et totius regionis communi emporio: reliqui uero Sanzacchi more Turcico ditiones lustrando sub tentoriis ut plurimum degunt.

In Christianorum potestate retenta est ea pars occidentalis Selauoniae, in qua sunt quatuor Comitatus scilicet, Warasdiensis, Risiensis, Zago-riensis et Zagrabiensis.

In Croatia uero ea regio, per quam flumen Kupa labitur; cuius caput Carlonac (id est Caroli Ciuitas, Germanis Carlistat) ubi Praefectus siue Banus residere solet. Hae sunt iuris Vngarici, pro ut et in Dalmatia ab Albona usque ad Obrouacium mons Morlacca (olim Albius) in cuius littore loca habitata sunt Flumen S. Viti, Buccari et Segnia.

In Dalmatico continente Veneti tenent Ciuitates Jadram (Zara), Nonam, Sibenicum, Tragurium (Traù), Spalatum, et Catarum cum oppidis Noeegradi, Almissi, Wissechi Buduae et ab anno 1648 erepti Turcis Chlissi Insulas uero (autem) Chersum, Absorum, Vigliam, Arbum, Pagum, Pharum (Lesina), Brachiam (Brazza) et Coreyram nigram (Corzula) quibus Rectores Comitum titulo praesunt, qui totius Provinciae Praesidi parent.

Ragusina autem Respublica habet Ciuitatem Stagnum, cum Insulis Melita, et Lagusta.

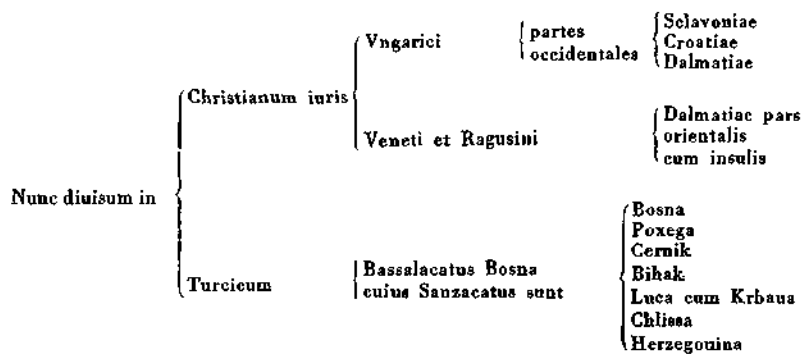
Ecclesiasticus status harum regionum ante Imperii declinationem habuit Metropolim Salonam siue Salonarum ciuitatem qua a Slauis idololatriis euersa, in proximum Diocletiani quondam Imperatoris Palatium Spalatum dictum Metropolica iura translata fuerunt, eique parebat quidquid Christianitatis in hiis regionibus reliquum erat.

Slauis deinde ad christianam fidem reductis, Diocletana Ecclesia restituta fuit, et in Antibarensi Ciuitate locata, Metropolica iura Episcopatum, qui per Seruiam instituebantur sortita est. Spalatina praeter antiquos Dalmatas Croatiam universam habuit. Dalmatiae Episcopi erant Absarensis, Vegliensis, Arbensis, Jadrensis, Traguriensis, et Ragusiensis; sed Jadra in Archiepiscopatum erecta tres priores ei abstulit; prout et Ragusina, quae habet suffraganeos Stagnensem, Mercatensem, Catarensem, Curzolensem: Traguriensisque solus in Dalmatia antiqua relictus est Spalatinae Metropoli quae in Croatia habuit a principio Episcopum tantum Nonensem, qui unicus fuit Ducum tempore in uniuersa Croatia Episcopus. Regum deinde temporibus Belgradensis siue Albae maritimae (nunc Zara uechia) et Tininiensis instituti fuere.

Zagrabiensisque erectus est citra annum Domini 1091 quando S. Ladislaus Vngariae rex Croatiam subegit: deinde anno 1125 destructo Belgrado, eius sedes translata fuit ad antiquae Scardonae ruinas. Pharensis uero circa annum 1150, Signiensis autem et Corbauiensis (qui nunc Modrusiensis dicitur) annum 1185.

Tandem Sibenicum, uel Sibenicum Croatorum oppidum (quod falso pro antiquo Sico ponunt auctores, cum eius vestigia adhuc cernantur inter Tragurium et Salonae ruinas) cum post Belgradi eversionem populo auctum Ciuitatis iura a Regibus Vngariae consecutum fuisset Bonifacius P. P. Octauus Traguriensi Diocesi ablatum in Episcopatum erexit anno 1298, Spalatinoque Archiepiscopo subdidit, qui olim Salonitani Dalmatiae, totiusque Croatiae Primatis titulo utitur ut Joannes Lucius in opere de Regno Dalmatiae et Croatiae late scribit.

Illyricum hodiernum Dalmatia, Croatia, Bosna, Sclauonia

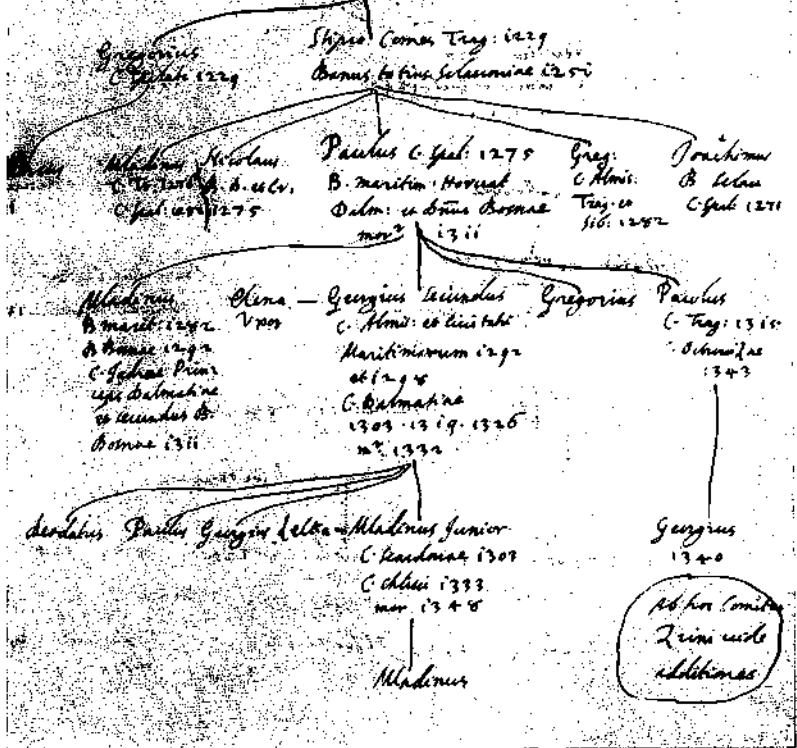
IOANNIS LVCII
DE REGNIS
DALMATIÆ, ET CROATIÆ
INDAGATIONVM
LIBRI SEX

Ex dono C. B. S.

Naslovna stranica Rukopisa Vat. Lat. 6959

Comites Breberenses de genere Subich

Stephanus Subich de Lika
Comes Breberij

Genealoška tabla: Comites Breberenses de genere Subich u izvornom rukopisu Lucićeva djela De Regno... u Vatikanskoj biblioteci